

BODA



Boda Mangårdsbyggnad på 1960- 1970-talet

I skildringen om Hacksta Gård ingår en hel del om Bodas historia, då de har haft ganska mycket gemensamt. Av namnet Boda och dess tidvisa samhörighet med Hacksta verkar det som om att Boda ifrån början varit någon sorts "fäbodställe" till Hacksta. En Harry Ståhl säger i "Västeråstraktens ortnamn" om boda-namn i allmänhet: "boda-bo = för tillfällig vistelse uppförd bod eller koja, fäbod = form av nybebyggelse". "Det ursprungliga namnet Kråkebodha kan möjligtvis vara genitiv av mansnamnet kraka-kråka—förleden sedan avskaffad". Kan också tänkas ett samband med Krista som skrevs Kragista ?

Första gången namnet nämns är år 1539 i Fogderäkenskaperna. Där finner man namnet under "Grenista (Gränsta) gerd (gård) i Lunbo fierdning". Boda står där inte som skattegård, utan en stor del av jorden skattas under andra gårdar. Gränsta stora gård har utomjord i Kråkabo där den skattar för 5,5 örtugar (3 örtug = 1 öresland = 1 tunnland) Bodas areal angavs senare ungefär till 6 öresland.

I Kungsfodringen 1540 står under "kerkialann" (kyrkoland) Nils i Kråkebo. Samme Nils nämns i jordeboken 1543 – 1546, men i Västmanlands Handlingar så står det om en Lasse i Kråkeboda vid samma tid således två personer på Boda. Boda upphör att vara kyrkoland någon gång 1551 och 1554, då en Ingval är Kyrkolandbo (brukare av kronohemman som erlade en årlig avgift (avråd) till jordägaren). Gården övergår alltså till att bli en kronogård 1554 och tillfaller då

kronan, Gustav Wasa. År 1563 bor en Anders i Boda och erlägger då den s.k "brudskatten" och 1564 står fortfarande Ingval i registret för Kråkeboda.

1566 talas det om en "benkelengd", manfolksbänkarna i kyrkan, där varje gård hade sitt "rum" och bestämda platser. Den innehöll inga namn bara gårdar och bänknummer. Där saknas Kråkeboda helt men år 1594 då "quin-folksbenkierna" infördes så har Kråkeboda 2 platser i bänk XI.

Några år senare år 1569 verkar Kråkeboda inte ha "burit sig" ekono-miskt då gården sägs vara "öde" vilket inte innebar att gården var obebodd utan oftast att gården eller ägaren inte förmår betala skatten och avraden (årsavgiften) . Från 1570 står en Suen Sigue som brukare av gården, namnet var i böckerna lite svårttydligt så namnet klarnade 1572 och hans namn var Suen Sigualson. Gården var fortfarande "öde".

1580 i kronolängden står en Bengt som brukare av hemmanet och i tiondelängden år 1583 så står " en knektehustru satt i husen och sådde intet". Var hon änka efter Bengt ? I längden bekräftas också att , vad man hade anat tidigare, Boda hörde hemma i en militär indelning. Där står även att Hans Persson "besitter" Kråkeboda. Gården verkar nu vara tilldelad militär av någon grad. Boda hade haft minst 6 "ödeår" vid denna tid och 1586 kommer en Hans Joansson till Boda , sedan är det en lucka på några år i längderna fram till 1595 då det talas om en Simon i Kråkeboda.

Det är nu svåra år i slutet av 1500-talet med missväxt och nödår, likaså de första åren ibörjan av 1600-talet var det hungersnöd och pest vilket skapade många ödegårdar. Boda står oftast vid denna tid direkt efter Hacksta så något samband kan man förmoda förelåg mellan gårdarna.

Vid Mikaelitinget 20/10 1612 blev det förhandling om slagsmålet mellan Nils i Kriesta och Anders i Kråkeboda då "Nils slagit Anders i bröstet med en täljkniv i högra sidan". Han blev dömd till att betala hans vård hos Mester Hans Bårdskiärare i Westerås under 9 veckor. Således fanns både Simon Andersson och Anders på Boda vid den tiden.

Något år senare försvinner Simon Andersson och Anders Persson är kvar på Boda. 1623 härjade pesten i Lundby, finns ingen notering om antal döda. Anders blev förbjuden att gå till kyrkan då pesten fanns på gården, men han gick likväl till kyrkan och där blev han uppmanad att lämna platsen men gjorde inte detta förrän Herr Olof (prästen) tog av sig mässkläderna och lämnade tjänsten. Om detta var en trängtan efter Herrens hus eller trots mot förbud och överhet eller den allmänna Västmanländska "sturigheten" vet man inte. Kanske en blandning av båda. Anders Persson slutar på Boda någon gång mellan 1623 och 1631. Lite oklart när Boda övergick ifrån att vara en kyrko-crono gård till academi gård, men det var fortfarande en krono gård 1636.

Anders Nilsson kommer till Boda enligt Folkalängden 1631 med hustru Ingeborg och 4 barn. Därefter dyker en Nils Tureson upp som landbo på gården som fortfarande är kronogård. 1646 förlänas Boda till Hans Wachtmeister liksom

andra gårdar i Lundby och då är Boda en academie gård. 1652 finner man en Per Joenson, 2 personer, oklart om han tog över efter Nils Turesson.

I Domarboken den 5/3 1660 står det talat om Esbiörn i Boda som har slagit Erich Joenson (möjligen släkt med Per Joenson) som fått 5 st "blånader" på julafton, och skall böta dubbelt, p.g.a helg, 30 mark (4 mark= 32 öre). Oekonomiskt att slåss på helger mycket billigare på vardagar. Samma år är det tingssak mellan Boda och Hacksta om en nedertagen gärdesgård på den gemensamma " mulbetsmarken" (utmark). Rätten beslutar att gärdesgården skall uppsättas igen av kärandena. Senare under året 1660 blir Karin i Boda (Per Joensons fru) fälld till att ge Matts i Hacksta 1 tunna havre i skadestånd, för den skada som hennes svin har åsamkat hans havre åker. 1661 är det hennes man Per Joenson som skall böta för dragen värja samt 3 okvädningsord mot Matts i Hacksta och för att ha slagit honom ute på hans åker, vilket ger honom totalt böter på 45 mark (= 360 öre). Matts bötfälls också för okvädningsord på 6 mark (=48 öre). Även 1662 har något inträffat i Boda för på sommartinget " förliktes" Anders Joenson på Gränsta med Per Joenson i Boda, så det gick "hett" till på Boda under den tiden.

1666 står det i domarboken att brukaren på Kråkeboda fordrar ett skifte på jord, vilket skulle ligga inom Gränsta gärdesgård. Rätten hade många sådana ärenden eller "klander" som det kallades ofta, då något hemman hade berövat någon jord. Det var svårt på den här tiden att riktigt veta vad som tillhörde vem. Inte förrän på 1730-talet fick en lantmätare order om ta i tu med uppgiften att skilja gårdarnas ägor, jämka och fastställa gränserna.

Andra ärenden som rätten fick i uppdrag var bland annat ett år 1675 då "kånan Anna Nilsson i Kråkeboda med barn i famnen säger sig vara beläg-rad av en skräddare i Vesterås mellan Vårfru och Påsk". Hon påstod att Peder Jönssons i Bodas äldste son Anders Persson skulle vara fadern. Anna hade varit tvungen att , beroende på kylan, ligga i samma säng som husbondens båda söner men nekar till att han skulle vara fadern. Vems var då barnet ? Anna själv tycks inte veta.

Per Joenson och hustru Karin står 1681 fortfarande som skriven på Boda, men 1683 står endast hennes namn så hennes man Per avled troligen under 1682. Därefter i husförhörslängden står endast "änkan Karin" men hon skötte knappast gården själv utan det fanns en måg i huset; Jonas Mattson gift med Brita persdotter (Per Joensons dotter). Han driver gården mellan 1681 – 1693 då han avlider men hans hustru Brita bor kvar på Boda och dör 1732 alltså överlever sin make med 40 år och även pesten 1710. Pers hustru Karin har gått ur tiden troligen 1687.

Den man sedan ser som landbo på Boda är en Johan Olofson ifrån 1693 till 1703 då han avlider. Finns ingen uppgift om namnet på hans hustru, men hushållet består av 7 st personer, varav 3 "läser", så någon kvinna måste väl funnits. I taxeringen 1712 finns noterat en änka på Boda som är god för 330 daler, alltså Johans fru. Efter honom dyker det upp en Jonas Jonsson, som troligen är Jonas Mattson och Brita Persdotters son född 1688 och gift med Margareta

Andersdotter. Jonas Jonson dör 1743, 55 år gammal, i "håll och stygn" efter att ha insjuknat vid midsommartiden, och hans fru följer honom 1764.

Per Joenson d.y född 1720 är den som, efter att ha varit i Kanik-Lundby från 1749 i några år, kommer till Boda 1751. Detta är exakt 100 år sedan Per Joenson d.ä kom till Boda. Han blev gift med Catarina Andersdotter. 1759 avlider Catarina också av "håll och stygn" =lungsot endast 32 år gammal. Per var både bonde och plogmakare, ev också konstsmid. Han dog i april 1775 i gulsot, men var då inte kvar på Boda utan hade tydligen flyttat till Nybygget Persbo redan 1769, som var ett torp öster om Boda, ty ifrån den tiden sköttes gården några år av academibefallningsman "Asplunds folk" och efter honom en inspektör Vinges folk fram till c:a 1781. Så släkten Joenson var på Boda i c:a 125 år. Sannolikt var det några av Joenssons söner som bodde på torpen tillhörande Boda.

Som det antyddes tidigare så var det många gränstvister mellan granngårdarna Gränsta, Hacksta, Krista, Prästgården och Boda från 1652 och framåt som ett förspel till i början på 1700-talet då en Mathias Hagman på Lantmäteriet fick i uppdrag att ordna till gränsförhållandena en gång för alla. Vid ett tillfälle så hävdade Kristaborna att de hade "urminneshäfd" på några åkrar i Boda gårde utanför gränslinjen.

1781 Flyttar Anders Andersson ifrån Gilltuna till Boda och tar över efter Vinges folk. Han är gift med Maja Andersdotter och hushållet består av 5 personer vuxna över 15 år. År 1803 taxeras Anders i en s.k. "överflödstaxering" som görs på alla Sveriges innevånare för att avslöja eventuella lyxvanor. Efter denna taxering får man veta att mangårdsbyggnaden har 6 st fönster, vilket betraktades som lyx eftersom de var av glas. Detta talar för att det inte är den nuvarande mangårdsbyggnaden som har 7-8 fönster, kan ju visserligen ändras under årens lopp men så gammal är den nuvarande byggnaden inte. Drängen i Boda- Jan – äger "Silfrur" (ska nog betyda silverur) men inte husbonden. I övrigt intet beskattningsbart överflöd då en liten arrendegård inte gav så stora möjligheter till lyx. I en skuldlista över kyrkokassans lån hör Anders till de få i socknen som inte har lånat där. Okänt hur länge Anders Andersson arrenderar Boda.

Näste man till Boda, egentligen två, är Jan Jansson academibonde, nämns i husförhörslängden tidigast 1811, då han blir änkling. Troligvis har han brukat Boda under några år då. Den andre är Jan Andersson född 1781, gift 1811 med Ulrika Andersdotter som kommer ifrån Kanik-Lundby. De hade med sig två barn födda 1813 och 1817, ett barn var dödfött 1815. Det visar sig att Jan Andersson var son till Anders Håkansson som innehade Kanik-Lundby. En ättling till denne Håkansson lever ännu i Lundby församling, fast inte i Kanik-Lundby- i skrivande stund 1972. Jan Andersson har, innan flytten till Boda, tydligen skött faderns arrendegård, han står nämligen som "husbonde" i husförhörslängden omkring 1814- någon bestämd tidpunkt kan ej ges. Måhända kan den här Jan vara identisk med drängen Jan som hade "Silfrur" år 1803 vid taxeringen? Det som talar för det var att så gott som alla unga skulle ut och tjäna något år på en annan gård som dräng eller piga. Det sista man vet om Jan Jansson är att han flyttar bort till okänd ort 1828 och eftersom Jan Andersson flyttar 1829 så måste de två ha bott på

Boda samtidigt. Vart Jan Andersson tar vägen vet man säkert då han bevislingen flyttar till Sankt Ilians socken och med stor sannolikhet i sällskap med Håkanssonson Per Andersson , bror till Jan.

1829 inflyttar till Lundby en Gustaf Ersson och blir nästa acdemibonde i Boda. Han kommer ifrån Kungsåra, är född 1808 och är då ogift. Han gifter sig 1835 med Johanna Erichsdotter, född i Lundby 1815 troligen i Hammarby. Han driver gården alltså ensam i 6 år. Första tiden var han bonde endast på Boda men 1843 då Dan Abrahamsson avlidit på Hacksta, köper Gustaf Hacksta Gård och brukar båda dess gårdar. Är alltjämt arrendator på Boda och bor där. Han uppför en ny mangårdsbyggnad på Hacksta 1868 men flyttar inte in där utan förblir på Boda. Byggnaden var en två-vånings, vitrappat hus och fanns kvar tills 1969 eller 1970 då huset jämnades med marken då Västerås Stad köpte egendomen.



Bild på Boda byggningen i mitten av 1800-talet, bör vara Gustaf Ersson och hans fru Johanna

Gustaf och Johanna hade fyra barn, 2 födda och döda utan namn. En dotter och en son nådde mogen ålder. Sonen Gustaf Alfred Gustavsson född 1845 gifte sig med Sofia Ulrica Vretlund ifrån Dingtuna. De bor i Boda till 1872 då de flyttar till Hacksta. Gustaf Ersson stannar i Boda, han är kyrkvård, okänt hur länge han var det. Hans fru Johanna går bort 1882 och förre kyrkvärden följer henne året efter 1883. Hans grav finns fortfarande kvar i sydvästra hörnet av Lundby kyrkogård.



Gustaf Ersson, Sofia Gustafsson född Wretlund (yngre syster till Lars Wretlunds farfar) och hennes make Gustaf Gustafsson

Gustaf Alfred Gustafsson brukar båda gårdarna och bor i Hacksta till 1887, då återvänder han till Boda som academibonde. Anledning till detta torde vara att en bror till hans fru Sofia, Gustaf Alrik Vretlund från Dingtuna övertar Hacksta sommaren 1887. Han gifter sig med Selma Maria Törnblom och flyttar in där. Selma avled 1903, hennes gravsten finns på Lundby kyrkogård och efterlämnade en son Artur född 1890, vilken aldrig kom att övertaga gården. Gustaf Alrik Vretlund gifte om sig 1909 med Elin Alfrida Pettersson ifrån Väster Färnebo. Gustaf Alfred Gustafsson går bort 1917, 14 år efter sin hustru.

Familjen Gustaf o Elin Vretlund flyttar till Boda i maj 1916, då Hacksta förvärvas av en nyinflyttad lantbrukare vid namn Karl Axel Magnusson ifrån Jung i Skaraborgs Län född 1884 med fru Emmy Edgren född 1893 i Grangärde. Gustaf blir kyrkvård och ende sonen Stig övertog sedan den hedersvärda rollen som han hade i många år och även brukandet av gården. Han var den tredje i Boda som var kyrkvård. Gustaf Alrik Vretlund gick bort 1947 och änkan Elna levde sedan kvar på sonen Stigs gård tills hennes bortgång år 1972. Stig Wretlund, född 1911, och hans hustru Märta friköpte Boda på 50-talet så den blev inte längre en academigård. Västerås Stad köpte sedan gården liksom de andra gårdarna i Lundby socken under 1960 och 1970-talet. I mars 1987 avled Märta och Stig gick bort några år senare nämligen i mars 1992. Stigs son Lars Wretlund tog över gården 1973 och brukade gården fram till 1988, då han övertog arrendet på Galttegen istället i Lundby socken. I juli 1991 revs Boda och därmed var gårdens historia slut efter ett antal hundra år.



*Redskapsbod och magasin (längst upp) byggt i mitten av 1800-talet, nedanför
Vagnslider, stall och magasin byggt 1882.*

*Västerås
2016-02-17
Leif Björkström*

*Källor: Astrid Söderholms Gårdarna i Lundby, Boda Gård
Församlingsbok V:ås Lundby AIIa:2 1908-1923
Gårdsinventering 1975 Västerås Stads Arkiv
Privata bilder*

*Bilaga 1: Beskrivning av gården 1975 av Västerås Stad
Bilaga 2: Karta över placering av husen 1975*

Bilaga 1

Beskrivning av gården vid inventeringen 1975 av Västerås Stad


VLM B9529.2 11-22 VLM B9529.6 14

| | | | | | | |
|---|--|--|--------------------------------|--|--|--|
| BYGGNADSVINVENTERING U-län Västmanlands läns museum | | | | | | Inv. datum: 75.06.17 |
| Socken: VÄSTERÅS STAD, LUNDBY | | | Kommun: VÄSTERÅS | | | Filmnummer: 2:11-22, 6:14 |
| Fastighet: 894 (UPPGÅTT 4190-4192) VÄSTERÅS 50:877 | | | Arkitekt: | | | Ek kart bl: 71 |
| Gårdsnamn: BODA | | | Uppgiftslämnare: STIG WRETLUND | | | Koordinat: 660700/153816 |
| Anl. art + ev. ändr.: BONDGÅRD | | | Ritningar: | | | Lämpligt Ams-obj. <input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej <input type="checkbox"/> |
| Arkivhandlingar: | | | Litt.: | | | Utfört Ams-obj. <input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej <input type="checkbox"/> |
| | | | | | | Större undersökn. önskvärd <input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej <input type="checkbox"/> |
| | | | | | | Större undersökn. utförd <input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej <input type="checkbox"/> |


| Hus nr | Husets funktion Obs. Planskiss på baksidan | Bygg- mtrl | Fasad mtrl | Färg | Tak täckn | Uppg ålder | Trol ålder | Dateringsgrund (forts. baksidan) |
|--------|---|---------------|---------------|-----------|---------------|---------------|---------------|--|
| I | Bostadshus / KÖKSINSTRÉ | T | SPH/SLL | LUSG | 1T | | | VINDSTRÄPP KUT I SKORSTENSSTÖCKEN. ~ 1800 TAL |
| II | REDSKAPSBOD MAGASIN | T | T | FR | 2T * | | | * VÄSS UNDER TAKTÄGLET PÅ FLEKA HUS. |
| III | VÄGNISLIDERSSTÅLL M. MAGASIN | T | T | FR | 2T * | 1882 | | 1882 ENL. BOKS. |
| IV | LOGE | T | T | FR | 2T * | | | |
| V | LADUGÅRD o. LIDER | Sten: T/T | T | FR/FR | P/2T* | 1862 | | 1862 ENL. STEN I GRUNDEN |
| VI | MATKÄLLARE | Sten: KS/T | SSP | Gv/FR | 1T | | | |
| VII | HEMLIG HUS | Sten | SLL | FR | 2T | | | NYGOT NYARE |
| VIII | FÖRR TVÅTSTUGA SLÄDKAMMARE | T | T | FR | 1T | | | ~ 1800 TAL |
| IX | NU GÅST o. ARBETS- RUM FÖRR ARBETARPOSTAD | T | T | SSP gavel | FR | 1917-18 | | |
| X | SPERVA. NU TRAKTORGARAGE | Sten | SLP mfl. | FR | 2T/Spår under | | | NYGOT NYARE |

Ägare/längd VÄSTERÅS KOMMUN (F.O UPPSALA UNIVERSITET)


Situationsplan samt ev. beskr. av närmiljön




2:19 I 19




2:20 II 20




2:17 III 17




2:18 III-II 18




6:13 III 13




2:19 IV 14




2:12 V 12




2:11 V 11




2:15 VI 15




2:16 VII 16



6:14 VIII 23



2:21 IX 21



2:22 X 22

/SS

Bilaga 2

Karta över placering av husen vid inventeringen 1975 av Västerås Stad

Anläggningens art:

Gods/Herrgård

Bondgård

Bondgård m ny funk

Bostadsfastighet

Torp

Sommarstuga

Industrialanläggning

Serviceanläggning

Samlingslokal

Övr:

Stormijö:

Tätort

Bybildning

Annan husgrupp

Fritidsområde

Ensamliggande

Övr:

Hustyper inom anläggn:

Bostadshus/Manbyggn

Flygel/Lill-Drängstuga

Ladugård (komplett)

Loge m lador

Fåhus (kostall)

Stall

Småfåhus

Sädesmagasin (självst)

Visthusbod

Källare/Källarvind

Snickarbod/Smedja

Byk/Bak/Brygg/Tvättstuga

Redskapsbod/Vedbod

Garage/Vagnslider

Fabriksbyggn/Verkstad

Hemlighus

Övr:

Dateringsgrupp: Hus n:r:

1750—1800

1800—1850

1850—1900

1900—1930

1930—1970

